

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ: ΝΟΠΕ
ΤΜΗΜΑ: ΝΟΜΙΚΗ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: « ΑΤΟΜΙΚΑ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ»

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
Ανδρέας
Δημητρόπουλος

Φοιτήτρια: Αθανασίου Αγορίτσα

Αριθμός μητρώου:
1340200300012

Πανεπιστημιακό έτος: 2004-05

Προπτυχιακή εργασία

ΘΕΜΑ: «Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ»

«Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

1.Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

- *ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ*
- *ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ*
- *ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ*

2.Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ «ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ» ΤΩΝ ΑΕΙ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- *Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (ΓΕΝΙΚΑ)*
- *Η ΔΙΦΥΗΣ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ*
- *ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ*
- *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ*

3.Η ΕΠΟΠΤΙΚΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

4.ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η παιδεία αποτελεί διακεκριμένης σημασίας στοιχείο για την προσωπικότητα του ατόμου. Το περιεχόμενό της – διαφορετικό, ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία του καθενός – μας διαμορφώνει, μας καθορίζει και μας εξελίσσει ως ανθρώπους.

Ιδιαίτερα οι Έλληνες δίνουμε αξιόλογη προσοχή στην παιδεία του νου από τα αρχαία χρόνια. Χαρακτηριστική είναι η εισαγωγή του Πλάτωνα στο έργο του «Πολιτεία»: '... Έτσι κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η λύση έγκειται στη σωστή παιδεία, μοναδική βάση για δίκαιες πράξεις των πόλεων και των ατόμων.'

Το δικαίωμα, λοιπόν, πρόσβασης, προόδου και ανέλιξης στο χώρο της παιδείας δε θα μπορούσε να ήταν παρά αναφαίρετο και αναπαλλοτρίωτο. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού πρέπει να γίνεται εύρυθμα και ουσιαστικά στο πλαίσιο ενός συστήματος διοίκησης και οργάνωσης που πληροί τους όρους της ελευθερίας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ανώτατη βαθμίδα της παιδείας οργανώνεται και διοικείται από τους φορείς της. Ο Έλληνας νομοθέτης ρητά κατοχυρώνει συνταγματικά την αυτοδιοίκηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, άρθρο 16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.: «Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ»

• ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Στο άρθρο 16 παράγραφος 1 ορίζεται ότι: «Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες. Η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα.». Σύμφωνα με τα παραπάνω, η ακαδημαϊκή ελευθερία αναλύεται στην ελευθερία της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας στο πλαίσιο του αυτοδιοικούμενου πανεπιστημίου.

Η ελευθερία είναι απόλυτη, ισχύει έναντι όλων, χωρίς περιορισμούς. Πρόκειται για ιδιώνυμο ατομικό δικαίωμα που δεν ανήκει σε όλους όσους ασχολούνται με την επιστημονική έρευνα και διδασκαλία, αλλά σε όσους συγκεντρώνουν κάποια απροσδιόριστα κατά το σύνταγμα στοιχεία επιστημονικής, ερευνητικής ή διδακτικής επιτυχίας ή καταξίωσης. Πάντως φορέας των παραπάνω στοιχείων και κατά συνέπεια της ακαδημαϊκής ελευθερίας έχει τη δυνατότητα να είναι κάθε επιστήμονας ή ερευνητής ανεξάρτητα αν κατέχει ή όχι την ιδιότητα του ακαδημαϊκού δασκάλου. Υπάρχουν, βέβαια, περιορισμοί που απορρέουν από άλλες διατάξεις του συντάγματος. Στο άρθρο 16 επιτάσσεται καθήκον υπακοής στο σύνταγμα, όπως επίσης οργάνωση και λειτουργία των ΑΕΙ υπό την εποπτεία του κράτους. Η έννοια της ελευθερίας τίθεται σε εφαρμογή όταν δεν παραβιάζονται γενικοί νόμοι τόσο από τους διδάσκοντες όσο και από τους διδασκόμενους. Οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, άλλωστε, υπόκεινται σε πειθαρχική ευθύνη. Αυτοί, άλλωστε, οι περιορισμοί συνεπάγονται αυτοδιοίκηση και όχι αυτονομία των πανεπιστημίων. Πάραυτα, η αυξημένη συνταγματική προστασία υπερέχει όπου η άσκηση επιστημονικής έρευνας ή διδασκαλίας συντρέχει με την άσκηση άλλου ατομικού δικαιώματος.

Ειδικότερα το περιεχόμενο των τριών στοιχείων που συνιστούν την ακαδημαϊκή ελευθερία και συνακολούθως το δικό της περιεχόμενο είναι το εξής:

❖ **Ελευθερία της επιστήμης**

Το ελεύθερο πεδίο δραστηριότητας που διαμορφώνει το σύνταγμα επιτρέπει στον επιστήμονα την επιλογή και ενασχόληση με οποιοδήποτε επιστήμη ή επιστημονικό θέμα. Ελεύθερη είναι, επίσης, η επιστημονική γνώμη καθώς και η διαμόρφωση, διατήρηση ή αλλαγή, έκφραση και διάδοση (ή αποσιώπηση) μιας επιστημονικής γνώμης και η θετική ή αρνητική αντίδραση σε αυτήν. Το άρθρο 16 (παράγραφος 1, εδάφιο β') απαγορεύει την καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος αυτού, ορίζοντας υπακοή στο σύνταγμα. Η επιστήμη δεν είναι πολιτικά ουδέτερη αλλά μετέχει ενεργά με τα μέσα που διαθέτει. Πρέπει, όμως, να επισημάνουμε ότι η στρατευμένη επιστήμη παύει να είναι επιστήμη και γίνεται προκαθορισμένη κομματική προπαγάνδα.

❖ **Ελευθερία της έρευνας**

Δεν υπάρχει αντικείμενο γνώσεως του οποίου να απαγορεύεται η έρευνα. Ο ερευνητής μπορεί ο ίδιος να επιλέξει το αντικείμενο και τη μέθοδο της έρευνας. Αναγνωρίζεται, επίσης, ελεύθερη πρόσβαση στα πορίσματα της μέχρι τούδε έρευνας, αρκεί βέβαια να πρόκειται για δημοσίως προσιτά ερευνητικά στοιχεία. Ο έχων εκπονήσει την έρευνα είναι ελεύθερος να ανακοινώσει, να δημοσιεύσει και γενικά να διαδώσει τα ερευνητικά του πορίσματα.

❖ **Ελευθερία της διδασκαλίας**

Οι διδάσκοντες είναι ελεύθεροι να καθορίζουν τους όρους παροχής της διδασκαλίας τους. Πιο συγκεκριμένα, επιλέγουν οι ίδιοι το ακροατήριο, τα θέματα, τη μέθοδο, το χώρο και το χρόνο, οπότε αυτή θα παρατεθεί. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην προκείμενη ελευθερία συμπεριέχονται τόσο η ελευθερία του διδάσκειν όσο και η ελευθερία του διδάσκεσθαι. Ο φοιτητής, δηλαδή, είναι φορέας ελευθεριών εξίσου. Είναι ελεύθερος να μη παρακολουθεί τις πανεπιστημιακές παραδόσεις αλλά όχι και να τις παρακωλύει. Εξάλλου δεν μπορεί να ασκήσει έρευνα αυτοδύναμα.

• ***ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ***

Λόγοι αναγόμενοι στην οργάνωση και την λειτουργία του κράτους επιτρέπουν στο νομοθέτη εφόσον προτίθεται να ιδρύσει μια οργανωτική μονάδα, να επιλέξει είτε να την εντάξει στην άμεση διοίκηση, είτε να ιδρύσει ιδιαίτερο νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου. Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είναι εκείνα που ιδρύονται από το κράτος και χαρακτηρίζονται δημοσίου δικαίου στην ίδια τη νομοθετική πράξη της ίδρυσής τους. Στα νομικά αυτά πρόσωπα ανατίθεται κατά κανόνα η άσκηση δημόσιας εξουσίας. Το νομικό πρόσωπο έχει σκοπό, δραστηριότητα και περιουσία διάφορη από εκείνη των προσώπων που το απαρτίζουν ή των οποίων εξυπηρετεί τα συμφέροντα ή τις ανάγκες. Η δράση των οργάνων του δεν θεωρείται από το δίκαιο δράση των φυσικών προσώπων που ασκούν τις οργανικές λειτουργίες, αλλά κατ'ευθείαν δράση του ίδιου του νομικού προσώπου, στο οποίο και καταλογίζεται.

Τα πανεπιστήμια είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Συνιστώνται, οργανώνονται και καταργούνται με νόμο ή βάσει νομοθετικής εξουσιοδότησης με διάταγμα που μόνο το κράτος μπορεί να εκδώσει. Ο τρόπος οργάνωσης των πανεπιστημίων πρόσκειται σε αυτόν των ιδρυμάτων. Αυτό γιατί δεν πρόκειται για μια ένωση προσώπων με κοινά χαρακτηριστικά και συμφέροντα, αλλά για παροχή ορισμένων υπηρεσιών- επιστημονική έρευνα και διδασκαλία.

• ***ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ***

Πλήρεις «ανώτατες σχολές» θεωρούνται αυτές που χορηγούν πτυχία και διδακτορικά διπλώματα. Στο άρθρο 16, παράγραφος 5, ορίζεται κρατικό μονοπώλιο ανώτατης παιδείας: « Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα με πλήρη αυτοδιοίκηση...». Το περιεχόμενο του Ελληνικού συντάγματος συνταυτίζεται, λοιπόν, με την άποψη που είχε εκφραστεί αρκετούς αιώνες

πριν από τον Μεγάλο Ναπολέοντα, ο οποίος διακήρυττε ότι η μονοπώληση της παιδείας από το κράτος είναι αναγκαία. Ειδικότερα πρέσβευε τα εξής: « Εάν ο πολίτης δεν διαπαιδαγωγηθεί από μικρός, εάν πρέπει να είναι μοναρχικός ή δημοκρατικός, καθολικός ή άθεος, το κράτος δε θα μπορέσει ποτέ να διαμορφώσει ένα Έθνος».

Επομένως, ανώτατες σχολές μπορεί να ιδρύσει μόνο το κράτος. Απαγορεύεται η σύστασή τους από ιδιώτες (άρθρο 16, παράγραφος 8). Πάραυτα η προαναφερθείσα απαγόρευση συστάσεως ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, δεν σημαίνει ότι απαγορεύεται να αναγνωριστούν στην Ελλάδα οι σπουδές και οι ακαδημαϊκοί τίτλοι αλλοδαπών ιδιωτικών πανεπιστημίων. Από την επιβολή του κρατικού μονοπωλίου ανώτατης παιδείας προκύπτει, ότι η πρόσβαση στα ΑΕΙ πρέπει να είναι ανοικτή και ίση. Αυτό ισχύει πάλι τόσο για τους διδάσκοντες, όσο και για τους διδασκόμενους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: « Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΕΙ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ»

Με τον όρο αυτοδιοίκηση ορίζεται η αυτοδυναμία των οργανωτικών μονάδων, η δυνατότητα άσκησης διοικητικών αρμοδιοτήτων από διοικητική μονάδα που βρίσκεται εκτός του σώματος των 'άμεσων' κρατικών υπηρεσιών και είναι οργανωμένη ως ξεχωριστό νομικό πρόσωπο, που ορίζει μόνο του τα πρόσωπα που το διοικούν. Πρόκειται για δοτή δημόσια εξουσία προκειμένου να διοικηθούν ανεξάρτητα ορισμένα θέματα που σχετίζονται είτε με ορισμένο περιεχόμενο είτε με ορισμένη διοικητική ύλη. Με τον τρόπο αυτό η κρατική εξουσία αυτοπεριορίζεται.

Η αυτοδιοίκηση δεν συνεπάγεται ρωγμή στην έννοια του ενιαίου κράτους. Οι αποκαλούμενοι αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί περιλαμβάνονται στην εδαφική έκταση του κράτους. Το τελευταίο, μάλιστα, έχει τη δυνατότητα να ασκεί έλεγχο στη δραστηριότητά τους (διοικητική εποπτεία). Βέβαια, ο κρατικός έλεγχος δεν μπορεί να υπερβεί ορισμένα όρια. Αυτοδιοίκηση υπάρχει μόνο στο μέτρο που η δραστηριότητα του αυτοδιοικούμενου οργανισμού ελέγχεται ως προς τη νομιμότητά της.

- ***ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ:
ΔΙΦΥΗΣ ΥΠΟΣΤΑΣΗ***

Η εφαρμογή των συνταγματικών στον πανεπιστημιακό χώρο έχει ιδιαίτερη σημασία και διαμορφώνει τη δημοκρατική δομή του σύγχρονου πανεπιστημίου. Η οργανωτική μορφή της αυτοδιοίκησης του πανεπιστημίου αποτελεί το λειτουργικό εχέγγυο της ακώλυτης άσκησης του θεμελιώδους δικαιώματος της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Ο όρος «πλήρης αυτοδιοίκηση» στο άρθρο 16, παράγραφος 5 του συντάγματος δηλώνει με ευκρίνεια την ανεξαρτησία του πανεπιστημίου από το κράτος και από οποιοδήποτε άλλο παράγοντα μέσα ή έξω από το πανεπιστήμιο.

Ως προς τη φύση του περιεχομένου της πανεπιστημιακής αυτοδιοίκησης διακρίνουμε δύο βασικές νομικές διαστάσεις. Από την μία πλευρά, η αντικειμενική- θεσμική διάσταση θέλει την αυτοδιοίκηση να διασφαλίζεται ως θεσμός και ως οργανωτικό πλαίσιο με δεδομένη νομική μορφή. Σκοπός αυτής της θεσμικής εγγύησης είναι η καλλιέργεια της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας. Από την άλλη πλευρά, δεν πρέπει να παραγνωρίσουμε την υποκειμενική διάσταση, σύμφωνα με την οποία η πλήρης αυτοδιοίκηση αποτελεί θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα λόγω φυσικής προέκτασης της ακαδημαϊκής ελευθερίας.

Η αυτοδιοίκηση που θεμελιώνεται για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρέπει να διακριθεί σαφώς από την έννοια της αυτοδυναμίας. Τα ΑΕΙ δεν μπορούν να θέσουν κανόνες δικαίου για τον εαυτό τους, εκτός αν υπάρξει σχετική κανονιστική εξουσιοδότηση (άρθρο 43 συντάγματος, παράγραφος 2). Αντίθετα, η Βουλή που χαρακτηρίζεται από αυτονομία, μόνη, χωρίς καμία παρέμβαση κρατικού οργάνου, ορίζει τον τρόπο λειτουργίας της με τον Κανονισμό.

Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας που διακρίνει αυτοδιοίκηση και αυτονομία είναι εύστοχη. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με σχετική απόφαση- ΣτΕ 32/1990- τα ΑΕΙ λειτουργούν βάσει των νόμων που αφορούν τους οργανισμούς: «...Το κράτος δεν τους παρέχει αυτονομία(δηλαδή, δεν μπορούν να θεσπίζουν κανόνες οργάνωσης ή λειτουργίας τους ή να συμμετέχουν στην παραγωγή τους».

Ακόμη: « Η θέσπιση των κανόνων που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία των ΑΕΙ ανήκει στην περιοχή της νομοθετικής λειτουργίας και ασκείται από τα όργανα και με τη διαδικασία που προβλέπει το Σύνταγμα, όπως συμβαίνει και με την οργάνωση οποιασδήποτε δημόσιας υπηρεσίας είτε κρατικής είτε αυτοδιοικούμενης κατά τόπο ή καθ'ύλη.». Όμως, ο νόμος μπορεί να αναθέτει στη σύγκλητο καθενός ΑΕΙ την εξουσία να καταρτίζει και να τροποποιεί τον εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του, μετά τη γνώμη των τμημάτων, και να τον υποβάλλει για έγκριση στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, το οποίο ασκεί έλεγχο νομιμότητας.

Συνοπτικά θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε την έννοια της αυτοδιοίκησης σε επιμέρους χαρακτηριστικά που την προσδιορίζουν:

1. Τα ΑΕΙ έχουν δικαίωμα να επιλέγουν με τα δικά τους όργανα το διδακτικό προσωπικό τους.
2. Έχουν δικαίωμα να επιλέγουν τα όργανα διοίκησής τους.

3. Χαρακτηρίζονται από οικονομική αυτοτέλεια. Αυτό σημαίνει έχουν την ικανότητα να διοικούν και να διαχειρίζονται την περιουσία με δικά τους όργανα. Συντάσσεται, επίσης, ιδιαίτερος για κάθε ΑΕΙ προϋπολογισμός και απολογισμός.
4. Η κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών γίνεται αποκλειστικά από τα πανεπιστημιακά όργανα.

Η αυτοδιοίκηση, παρ'ότι δεν περιλαμβάνει την αυτονομία, δεσμεύει τη διοίκηση και το νομοθέτη. Πρώτη φορά τα ΑΕΙ αυτοδιοικούνται το 1952. Η οργάνωση και λειτουργία τους διέπεται από τις διατάξεις του ν. 1268/82, ενώ η εσωτερική διάρθρωση των διοικητικών- οικονομικών-, τεχνικών υπηρεσιών τους, όπως και οι διαδικασίες και οι προϋποθέσεις τοποθέτησης του προσωπικού σε αντίστοιχες θέσεις καθορίζονται από τον εσωτερικό Κανονισμό των ΑΕΙ. Η αυτοδιοίκηση, τέλος, έγκειται στη διοικητική και δημοσιονομική(οικονομική) αυτοτέλεια του νομικού προσώπου, το περιεχόμενο των οποίων παρατίθεται στη συνέχεια.

• **ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ: ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ**

Σύμφωνα πάντα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας-ΣτΕ 2805/1984- «πλήρης αυτοδιοίκηση» σημαίνει την εξουσία των ιδρυμάτων να αποφασίζουν για τις υποθέσεις τους με δικά τους αποκλειστικά όργανα και δική τους ευθύνη. Η θεωρητική αυτή σημασία της διοικητικής αυτοτέλειας συντρέχει σε ποικίλο βαθμό στην περίπτωση των ΑΕΙ. Το προσωπικό τους δεν συνδέεται άμεσα με το νομικό πρόσωπο του κράτους. Οι καθηγητές είναι δημόσιοι με προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, ενώ το λοιπό διδακτικό προσωπικό συμμετέχει στην άσκηση δημόσιου λειτουργήματος.

Τα όργανα διοίκησης του πανεπιστημίου (Πρυτάνεις, Κοσμήτορες, Πρόεδροι τμημάτων...) εκλέγονται από όλους τους φορείς του και αποφασίζουν μόνα τους για τις υποθέσεις του. Το ποια είναι τα όργανα αυτά ορίζονται από τον κοινό νομοθέτη. Η συγκρότησή τους πάντως γίνεται αποκλειστικά από πρόσωπα που μετέχουν στην πραγματοποίηση της εκπαιδευτικής και ερευνητικής του αποστολής.

Η συμμετοχή όλων των φορέων της πανεπιστημιακής Κοινότητας στη διοίκηση του πανεπιστημίου υλοποιήθηκε σε επίπεδο κοινών διατάξεων με τις διατάξεις του ν.1268/1982. Στο άρθρο 13, συγκεκριμένα, αναφέρονται τα εξής: το διδακτικό- ερευνητικό προσωπικό του πανεπιστημίου αποτελεί ενιαίο φορέα (ΔΕΠ) που απαρτίζεται από καθηγητές, αναπληρωτές καθηγητές, επίκουρους καθηγητές αλλά και λέκτορες. Οι καθηγητές και οι αναπληρωτές καθηγητές επιλέγονται ως μόνιμοι.

Έργο του ΔΕΠ είναι η έρευνα και η συμμετοχή στη διοίκηση των ΑΕΙ. Εκτός αυτού, όμως, η παροχή υπηρεσιών τους στο κοινωνικό σύνολο είναι εξίσου λυσιτελής και δεν κρίνεται σωστό να επισκιάζεται από επικρίσεις, στηριζόμενες σε επιχειρήματα ανυπόστατα, τις περισσότερες φορές, όπως αυτό του ασυμβίβαστου των ρόλων του ακαδημαϊκού δασκάλου και του ενεργά κοινωνικοπολιτικά ερευνητή.

Πλήρως αυτοδιοικούμενες πρέπει να θεωρούνται εκείνες οι δραστηριότητες που ανήκουν στο στενό πυρήνα των ακαδημαϊκών υποθέσεων. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποιες από αυτές:

- ✓ Επιλογή του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού μέσω μιας διαδικασίας ανοικτής και αντικειμενικής (που ορίζεται στον εκάστοτε πανεπιστημιακό νόμο).
- ✓ Κατοχύρωση της δυνατότητας για πανεπιστημιακή ανέλιξη που περιέχει το δικαίωμα για προαγωγή στις πανεπιστημιακές βαθμίδες.
- ✓ Διαμόρφωση των μαθημάτων. Περιλαμβάνει την ελευθερία επιλογής τόσο των αντικειμένων όσο και των μεθόδων της διδασκαλίας.
- ✓ Συνδιαμόρφωση του προγράμματος σπουδών από όλους όσους μετέχουν στο εκπαιδευτικό έργο.
- ✓ Δικαίωμα για απονομή ακαδημαϊκών βαθμών και τίτλων.

Η επιλογή του ερευνητικού και διδακτικού προσωπικού γίνεται σε όλες τις βαθμίδες από αυτά τα ίδια τα μέλη και όχι από το κράτος ή οποιοδήποτε εκτός του χώρου του πανεπιστημίου ευρισκόμενο όργανο. Γνήσια επιλογή θεωρείται μόνο αν αυτή γίνεται μεταξύ όλων των αντικειμενικά διαθέσιμων υποψηφίων. Στα πανεπιστημιακά όργανα, ιδίως στο εκλεκτορικό του διδακτικού προσωπικού, πρέπει να μετέχουν μόνο οι καθηγητές- πρωτοβάθμιοι και δευτεροβάθμιοι, εφόσον μόνο αυτοί είναι μόνιμοι- της ίδιας σχολής ή τουλάχιστον του ίδιου πανεπιστημίου γιατί έτσι ικανοποιείται η αυτοδιοίκηση.

Τέλος, δεν είναι επιτρεπτή, κατά τη διάρκεια της φοιτήσεως κάποιου σε συγκεκριμένη σχολή ή τμήμα, η μεταβολή του ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος. Διότι κάτι τέτοιο θα είχε ως συνέπεια τη μεταβολή του αντικειμένου της επιστημονικής ενασχόλησης των φοιτητών με υποχρεωτική κατανομή σε άλλη σχολή ή τμήμα, εκτός αν συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος που συνδέονται με την εύρυθμη λειτουργία του συγκεκριμένου τμήματος της σχολής.

• **ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ/
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ**

Η συνταγματικά προστατευόμενη αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ συνεπάγεται και την οικονομική ή δημοσιονομική τους αυτοτέλεια. Τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, λοιπόν, έχουν δικά τους περιουσιακά στοιχεία και έσοδα, τα οποία διαχειρίζονται και διαθέτουν με αποφάσεις και ενέργειες των δικών τους οργάνων, χωρίς παρέμβαση τρίτων. Βάσει των παραπάνω, είναι επόμενο να συντάσσουν δικό τους προϋπολογισμό και απολογισμό. Υπάρχει, επίσης, η υποχρέωση να ασκούν δικό τους δημοσιονομικό αυτοέλεγχο.

Στο άρθρο 16 του συντάγματος, παράγραφος 5 αναφέρεται ρητά: « Τα ιδρύματα αυτά...,έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από το κράτος...». Στα περιουσιακά στοιχεία των ΑΕΙ περιλαμβάνονται και αυτές οι οικονομικές ενισχύσεις που δικαιούνται να λαμβάνουν από το κράτος (σχετική αναφορά και στο ν. 1268/82). Όταν τα διατιθέμενα ποσά καταφανώς δεν αρκούν για τη σωστή λειτουργία τους και δεν επιτρέπουν την άμεση και ολοκληρωμένη επίτευξη του παιδευτικού σκοπού τους, δίνεται η δυνατότητα και συνάμα το δικαίωμα στους εκπροσώπους τους να διεκδικήσουν, βάσει της συνταγματικής, αύξηση των κονδυλίων.

Πάραυτα, τα μέλη του ΔΕΠ με τις αποφάσεις τους, δεν καθορίζουν αυτοτελώς ζητήματα οικονομικής διαχείρισης που βαραίνουν τον κρατικό προϋπολογισμό. Βέβαια είναι γνωστό ότι οι αρμόδιοι φορείς, που κρίνουν το μέγεθος των πανεπιστημιακών αναγκών και αποφαίνονται για τα κονδύλια που αναλογούν στο εκάστοτε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, εθελουφλούν. Ένας χαμηλός ετήσιος προϋπολογισμός δυσανάλογα μικρός με τις πραγματικές απαιτήσεις της πανεπιστημιακής παιδείας χορηγείται με φειδώ από τα κρατικά ταμεία.

Επειδή οι ως άνω αυτοτελείς λειτουργίες, οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο της ευρύτερης έννοιας της πανεπιστημιακής αυτοδιοίκησης, δρουν, αντιδρούν και αλληλεπιδρούν με τις ενέργειες του κρατικού μηχανισμού, είναι φυσικό και αναπότρεπτο να μην εφαρμοσθεί ένα είδος κρατικού ελέγχου. Η έννοια και η σημασία αυτού του ελέγχου αναλύονται στη συνέχεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: «Η ΕΠΟΠΤΙΚΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ»

Η αυτοδιοίκηση δεν αποκλείει την κρατική εποπτεία. Την κρατική εποπτεία ασκεί η διοικητική αρχή και είναι κυρίως διοικητική εποπτεία. Πρόκειται για έλεγχο νομιμότητας που αποσκοπεί στην εξασφάλιση της σύννομης λειτουργίας των αυτοδιοικούμενων αυτών ιδρυμάτων.

Ειδικότερα, έλεγχος νομιμότητας είναι ο έλεγχος που ασκεί το ιεραρχικά ανώτερο όργανο στις πράξεις του ιεραρχικά κατώτερου με σκοπό να διαπιστώσει, αν, κατά την κατάρτισή τους, το ιεραρχικά κατώτερο όργανο συμμορφώθηκε προς τους κανόνες που διέπουν τη δράση του και καθορίζουν το περιεχόμενο της ενέργειάς του. Η δράση του οργάνου αυτού επιβάλλεται, επίσης, να μην αντίκειται στη γενικότερη έννομη τάξη- στους νόμους, δηλαδή, που την απαρτίζουν- και να σέβεται την κρατούσα κοινωνική ηθική.

Ασκώντας έλεγχο νομιμότητας, το ιεραρχικά προϊστάμενο όργανο, προληπτικά αρνείται να εγκρίνει την έκδοση της πράξης, ενώ κατασταλτικά ακυρώνει, ολικά ή μερικά, την πράξη του υφιστάμενου οργάνου, όταν δεν είναι νόμιμη. Δεδομένου ότι σκοπός του ελέγχου νομιμότητας είναι να αποτρέψει ή να εκμηδενίσει την εκδήλωση δραστηριότητας από μέρους του ιεραρχικά κατώτερου οργάνου, που δεν επιθυμεί ο νομοθέτης, η βούληση που στην περίπτωση αυτή επικρατεί, είναι η δική του και όχι του ιεραρχικά προϊστάμενου οργάνου. Γίνεται ταυτόχρονα σαφές ότι τον έλεγχο νομιμότητας θα μπορούσε να ασκήσει οποιοδήποτε άλλο διοικητικό, ή και δικαστικό ακόμη, όργανο, αφού η συγκεκριμένη πράξη δεν μπορεί να έχει παρά το συγκεκριμένο περιεχόμενο που θέλει ο νόμος.

Κάθε ουσιαστικός έλεγχος (σκοπιμότητας) αποκλείεται, διότι διαφορετικά η έννοια της πλήρους αυτοδιοίκησης θα ήταν κενή περιεχομένου. Βάσει του νόμου 2083/1992, όπου προσδιορίζεται το είδος άσκησης ελέγχου νομιμότητας από τον Υπουργό Παιδείας, ο μόνος που μπορεί να δικαιολογηθεί είναι ο προληπτικός έλεγχος – όπως άλλωστε και ΣτΕ 1669/1995 – και όχι άλλος, όπως ο κατασταλτικός, που δεν προβλέπεται από το νόμο. Η αρμοδιότητα του κράτους έγκειται στην εποπτεία των πράξεων με τις οποίες τα πανεπιστημιακά όργανα εκλέγουν το διδακτικό και διοικητικό προσωπικό των ΑΕΙ.

Τέλος, η κρατική εποπτεία πρέπει να διακρίνεται από τον ιεραρχικό έλεγχο. Βασική διαφορά είναι ότι η εποπτεία ασκείται από όργανο του κράτους επί οργάνου άλλου. Στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, εποπτεύουσα αρχή είναι ο Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων (άρθρο 3, παράγραφος 1 του ν. 1268/82).

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ- ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αν πρέπει να κρατήσουμε κάποια βασικά συμπεράσματα σχετικά με τον προβληματισμό που αναπτύχθηκε νωρίτερα με αφορμή το ζήτημα της αυτοδιοίκησης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, αυτά σίγουρα θα πρέπει να είναι τα ακόλουθα χαρακτηριστικά των πανεπιστημίων :

1. ο νομοθετικός τους χαρακτηρισμός και η νομική μορφή λειτουργίας τους. Πρόκειται για νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλήρως αυτοδιοικούμενα.

2. το λειτουργικό τους περιεχόμενο (παροχή ανώτατης εκπαίδευσης, υποστήριξη και προαγωγή της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας...)

3. ο τρόπος ανάπτυξης του λειτουργικού τους περιεχομένου. Δρουν ελεύθερα και ανεξάρτητα από κάθε μορφή κρατικής παρέμβασης. Το κράτος επεμβαίνει 'ανώδυνα' ασκώντας έλεγχο νομιμοποίησης.

4. Επικρατεί κρατικό μονοπώλιο – μόνο το κράτος μπορεί να προβεί στην ίδρυση πανεπιστημίων.

5. Η νομική φύση του πανεπιστημίου είναι μικτή. Συνυπάρχουν στοιχεία τόσο σωματειακής, όσο και ιδρυματικής μορφής. Το τελευταίο κυρίως λόγω της ποσοτικά μειωμένης μεν, αλλά ποιοτικά υπαρκτής και σημαντικής εξάρτησής του από το κράτος.

6. Η αυτοδιοίκηση του ΑΕΙ έγκειται στη διοικητική και δημοσιονομική αυτοτέλεια του νομικού προσώπου.

7. Η αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ δεν σημαίνει την αυτονομία τους, την ικανότητα δηλαδή εκδόσεως κανονιστικών πράξεων ανεξαρτήτως νομοθετικής εξουσιοδότησεως.

8. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί και μισθοδοτούνται από το κράτος.

Εν κατακλείδι, η πανεπιστημιακή αυτοδιοίκηση αποτελεί την άμεση έκφραση και φυσική προέκταση της ακαδημαϊκής ελευθερίας.

Κατοχυρώνεται ρητά στο σύνταγμα ως « πλήρης αυτοδιοίκηση » και αποτελεί θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα, παράλληλα όμως και θεσμική εγγύηση. Σε ένα φιλελεύθερο και δημοκρατικό πλαίσιο κρατικής οργάνωσης είναι αναμφισβήτητο ότι το συγκεκριμένο δικαίωμα προστατεύεται και εξελίσσεται, χωρίς πάντα να υπερβαίνει τα όρια ανοχής της υπόλοιπης έννομης τάξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δημητρόπουλος Α., «Συνταγματικά Δικαιώματα», Αθήνα 2004
- Δαγτόγλου Π. Δ., «Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα», 1991
- Γέροντας, Λύτρας, Παυλόπουλος, Σιούτη, Φλογαίτης, « Διοικητικό Δίκαιο», 2004
- «Το Σύνταγμα της Ελλάδας»
- Βενιζέλος Ε., Ο «Νόμος- Πλαίσιο» για τα ΑΕΙ. Ο κοινός νομοθέτης και το άρθρο 16 του Συντάγματος, ΔκΠ 1982
- Μάνεσης Α., « Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας», 1978
- Ματζούφας Π., « Ακαδημαϊκή ελευθερία», 1997
- Φλογαίτης Σ., « Θεμελιώδεις έννοιες διοικητικής οργάνωσης», 1981
- Βενιζέλος Ευ., «Τα πανεπιστημιακά όργανα κατά τον ν. 1268/1982 και η πλήρης αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ, 1983
- Χρυσόγονος Κ., « Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα», 2002

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- 194/1957 ΣτΕ (Ολομ.), Οργανωτική δυνατότητα του κράτους επί των ΑΕΙ
- 1816/ 1983 ΣτΕ (Ολομ.), Επιλογή διδακτικού προσωπικού ΑΕΙ
- Ν.2517/1997, Εκλογή διδακτικού προσωπικού των ΑΕΙ και άλλες διατάξεις
- Ν.2530/1997, Υπηρεσιακή κατάσταση και αναμόρφωση μισθολογίου του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού και του εκπαιδευτικού προσωπικού των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ΑΕΙ, ΤΕΙ. Μισθολογικές ρυθμίσεις ερευνητών των ερευνητικών ιδρυμάτων